

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Географічний факультет

кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ МАМАЇВСЬКОЇ
ГРОМАДИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент II курсу, 612 групи
Лікар Анатолій

Керівник:

д.геогр.н., доц. Заячук М.Д.

До захисту допущено:

на засіданні кафедри

протокол № 7 від "5" грудня 2023 р.

Зав. кафедрою проф. Рідуш Б.Т.

Чернівці -2023

Анотація

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти **Лікар Анатолій Григорійович** «Інтегральний потенціал розвитку території Мамаївської громади Чернівецького району Чернівецької області». Спеціальність 106 «Географія», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, 2023.

Наукові роботи, на рівні адміністративно-територіальних громад України на сьогодні є надзвичайно актуальними, адже після адміністративної реформи такі ще фактично не проводились. У кваліфікаційній роботі з'ясовано сутність поняття інтегральний потенціал території та узагальнено методичні підходи до його визначення. Особлива увага приділена аналізу основних складових інтегрального потенціалу Мамаївської територіальної громади Чернівецької області. Проведено розрахунок окремих складових інтегрального потенціалу та проаналізовано стратегічні напрями розвитку Мамаївської територіальної громади.

Ключові слова: інтегральний потенціал, демографічний потенціал, транспортний потенціал, Мамаївська територіальна громада,

Summary.

Applicant for the second (master's) level of higher education **Anatolii Hryhoriiiovych Likar** "Integral potential of development of the territory of Mamayivska community of Chernivtsi district, Chernivtsi region". Speciality 106 "Geography", Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

Scientific works at the level of administrative-territorial communities of Ukraine are extremely relevant today, because after the administrative reform they have not been carried out yet. The qualification work clarifies the essence of the concept of integral potential of the territory and summarises methodological approaches to its definition. Particular attention is paid to the analysis of the main components of the integral potential of the Mamayivska territorial community of the Chernivtsi region. The calculation of individual components of the integral potential is carried out and the strategic directions of development of the Mamayiv territorial community are analysed.

Keywords: integral potential, demographic potential, transport potential, Mamayiv territorial community,

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

А. Лікар

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЙОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Поняття інтегрального потенціалу територіі.....	7
1.2. Основи географічного дослідження інтегрального потенціалу територіі та його складових	14
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2 СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ МАМАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ	25
2.1. Потенціал місця розташування	25
2.2. Природно-ресурсний потенціал.....	28
2.3. Демографічний та працересурсний потенціал.....	31
2.4. Потенціал розселення або екістичний потенціал	34
2.5. Фінансовий потенціал	36
2.6. Транспортний потенціал	38
2.7. Економічний потенціал	44
2.8. Туристично-рекреаційний потенціал	46
Висновки до 2 розділу	47
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ МАМАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	49
3.1. Стратегічні напрями розвитку Мамаївської громади	49
3.2. Посилення конкурентоспроможності Мамаївської громади	51
Висновки до 3 розділу.....	55
ВИСНОВКИ	56
ЛІТЕРАТУРА	59

ВСТУП

Серед характеристик кожної території важливе місце належить її інтегральному потенціалу, який пов'язує всі ресурси території (природні, людські, виробничі, рекреаційні, фінансові тощо) і саму територію з її суспільно-географічним положенням як полем взаємодії соціальних і природних компонентів. Інтегральний потенціал також виступає як цілісний комплекс, що дозволяє розглядати територію як єдине ціле зі складною системою природних і соціальних компонентів, що діють на неї.

У більшості випадків компоненти інтегрального потенціалу території виступають як фактори виробництва, а спільне використання форм їх територіального зосередження є основою провідних процесів розміщення продуктивних сил (концентрації, територіальної комплексності, спеціалізації, кооперування), а також територіальної організації суспільства, взаємодії суспільства і природи, відтворення населення і виробництва тощо.

З реформою децентралізації актуалізація вивчення інтегрального потенціалу території пов'язана зі зміною системи господарювання, посиленням конкуренції в умовах ринку, сучасними напрямками ресурсо користування, впливом науково-технічного прогресу на господарську діяльність тощо набула більшого значення. . Наявність ресурсів у громадах є не лише важливим чинником господарської діяльності, суспільного розвитку територіальних громад, а й засобом підвищення ефективності господарювання, формування нової стратегії економічного розвитку в основі якої лежить принцип ресурсозбереження, застосування нововведень і модернізації виробництва.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є інтегральний ресурсний потенціал.

Предметом дослідження є характеристика наявного інтегрального ресурсного потенціалу Мамаївської територіальної громади та розробка пропозицій щодо активізації його використання.

Метою дослідження є аналіз інтегрального потенціалу території Мамаївської громади Чернівецького району Чернівецької області та обґрунтування перспектив розвитку громади

Відповідно до досягнення поставленої мети необхідно наступні завдання:

1. З'ясувати сутність поняття інтегральний потенціал території та методичні підходи до його визначення ;
2. Здійснити аналіз основних складових інтегрального потенціалу Мамаївської територіальної громади Чернівецької області;
3. Здійснити розрахунок окремих складових інтегрального потенціалу Мамаївської громади;
4. Проаналізувати стратегічні напрями розвитку Мамаївської територіальної громади;
5. Запропонувати шляхи активізації використання інтегрального потенціалу Мамаївської територіальної громади з метою посилення її конкурентоздатності

Методологічною основою дослідження є праці науковців Інституту географії Національної академії наук України, зокрема – Руденка Л.Г., Лісовського С. А., Гукалової І.В., Фацевського М. І., Підгрушного Г. П. та інших. А також науковців в працях яких розглядаються питання ресурсного потенціалу – М. Паламарчука, В. Руденка, О. Топчієва, Р. Івануха, І. Горленко, Н. Недашківської.

Інформаційною базою дослідження є: офіційні статистичні матеріали та інформація з офіційних сайтів Чернівецької обласної (військової) адміністрації та офіційного сайту Мамаївської територіальної громади Чернівецької області.

В роботі використано концепції географічного детермінізму, посибілізму і пробабілізм, меж розвитку природно територіального розмаїття центральних місць та полюсів зростання.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаної літератури й інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЙОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Поняття інтегрального потенціалу території

Основними вихідними положеннями при дослідженні ресурсного потенціалу території, забезпеченні ефективного використання ресурсів у сучасних умовах для обґрунтування пріоритетів господарської діяльності є

1) наявність природних ресурсів, насамперед землі, корисних копалин, води, матеріалів, трудових і фінансових ресурсів, які є основними конкурентними перевагами території, не є достатньою умовою для ефективної економічної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності виробництва в регіоні;

2) все більшого значення набувають модернізація та інновації в економіці, включаючи освоєння та використання ресурсів, розвиток наукомістких виробництв, створення новітніх науково-технічних розробок;

3) зростання ролі економіко-географічного положення та економічного середовища у використанні ресурсного потенціалу

4) поява більш прогресивних галузей, які не передбачають використання природних ресурсів - ресурсозамінників;

6) у зв'язку з виснаженням ресурсів надр, а також необхідністю відновлення продуктивності земельних і рослинних ресурсів, все більшого значення у використанні ресурсів набувають природоохоронні заходи та ресурсоефективність [1, 2, 11].

Найбільш вживаним, відомим, а також і загальним є термін „ресурсний потенціал”, де основна увага зосереджена на ресурси як основу забезпечення розвитку країни (регіону), базу формування і напрямів реалізації економічної

стратегії. Головними складниками ресурсного потенціалу є виробничий, природно-ресурсний, людський та фінансовий потенціал [5]. Виробничий потенціал може бути виділений як окреме поняття, суттю якого є наявні й потенційні можливості виробництва, забезпеченість його певними видами ресурсів [1, 6]. Руденко В. П. зауважує: «Природно-ресурсний потенціал (ПРП) розглядається як важлива складова загального ресурсного потенціалу території. Водночас багатьма науковцями це поняття виокремлено з метою узагальненої оцінки саме природних ресурсів, виявлення їх ролі в соціально-економічному розвитку країни та її регіонів» [18]. ПРП трактується як сукупність природних ресурсів території, її природні можливості, які можуть бути використані або задіяні у господарській діяльності. Крім того, оцінка ПРП території як бази розвитку ресурсозатратних галузей дає змогу обґрунтувати очікувані екологічні наслідки розширення або скорочення різних видів ресурсозатратних виробництв, визначити пріоритетні напрями природокористування.

Існує також поняття: «просторово-економічний потенціал регіону, що визначається як наявність опорного каркасу території – основних ліній, головних міст і вузлів соціально-економічного розвитку, важливих інфраструктурно-комунікаційних магістралей, що є однією з головних ознак інвестиційної привабливості регіону, тяжіння інвестицій» [6, 8].

За сучасних умов суспільного розвитку, коли ресурсний, зокрема природний, потенціал не є вирішальним чинником підвищення ефективності економіки, а все більшу роль відіграють інформаційні ресурси, людський, зокрема інтелектуальний потенціал (капітал), що виражається у продукуванні нових ідей, створенні нових технологій та джерел енергії, найбільш прийнятним для визначення потенціалу регіону є поняття „інтегральний потенціал території”. Воно поєднує всі ресурси території (природні, трудові,

виробничі, наукові, інтелектуальні, інформаційні тощо) і саму територію як поле взаємодії суспільно-природних компонентів, включаючи її транспортно-географічне положення. В інтегральному потенціалі території об'єднуються природно-ресурсний, виробничо-технічний, інтелектуальний, інформаційний та інші часткові потенціали, а також власне територія з певним типом її організації [6].

Наведене вище поняття інтегрального потенціалу території найповніше відображає сучасну структуру ресурсів, що є основою господарського розвитку країни (регіону). Беручи до уваги пріоритетність інформаційного та інтелектуального потенціалу, що визначають прогрес у розвитку продуктивних сил, наявність саме цих складових інтегрального потенціалу, підвищення їх ролі в соціально-економічному піднесенні країни, визначенні стратегічних напрямів їх розвитку засвідчують про великі можливості ресурсного потенціалу загалом, значно ефективніше використання всіх видів ресурсів. Досліджуючи роль і перспективи використання інших складових інтегрального потенціалу – природно-ресурсного, виробничо-технічного, деморесурсного, слід виходити з того, що вони мають бути оцінені з позицій розвитку сучасних технологій, організаційно-виробничих нововведень. Це сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів і значно вищій результативності господарської діяльності.

У сучасних умовах суспільного розвитку, коли ресурси, особливо природний потенціал, не є вирішальним фактором підвищення ефективності економіки, а все більшу роль відіграють інформаційні ресурси, людський потенціал, особливо інтелектуальний потенціал (капітал), який виражається у продукуванні нових ідей, нових технологій та джерел енергії, найбільш прийнятною концепцією для визначення потенціалу регіону є концепція "інтегрованого територіального потенціалу". В основі цього поняття лежить

потенціал регіону в цілому (його природні та соціальні ресурси, транспортно-географічне положення тощо) і самого регіону як поля взаємодії його соціальних і природних складових, включаючи транспортно-географічне положення. Інтегральний потенціал території поєднує в собі природно-ресурсний, виробничо-технічний, інтелектуальний, інформаційний та інші субпотенціали, а також саму територію з певним типом організації [6].

Наведене вище поняття інтегрального потенціалу території найбільш повно відображає сучасну структуру ресурсів, яка є основою економічного розвитку країни (регіону). Враховуючи пріоритетність інформаційного та інтелектуального потенціалу, який визначає прогрес розвитку продуктивних сил, наявність цих складових інтегрального потенціалу, підвищення їх ролі в соціально-економічному розвитку країни, визначення стратегічних напрямів їх розвитку, свідчать про великий потенціал ресурсного потенціалу в цілому, про значно ефективніше використання всіх видів ресурсів. Дослідження ролі та перспектив використання інших складових інтегрованого потенціалу - природних, виробничо-технічних та демографічних ресурсів - має ґрунтуватися на принципі, що вони повинні оцінюватися з точки зору розвитку сучасних технологій та організаційно-виробничих інновацій. Це дасть змогу підвищити ефективність використання ресурсів і суттєво збільшити результативність економічної діяльності.

Природні ресурси, їх освоєння та використання відбивають безпосередній зв'язок природи з господарською діяльністю людини; виробничо-технічні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні ресурси – це також результат взаємодії людини з природою, що має опосередкований характер, а нагромаджені ресурси утворилися завдяки удосконаленню процесу взаємодії із залученням досягнень науково-технічного прогресу, підвищенню продуктивності праці, глибшому пізнанню законів розвитку природи й суспільства.

Досліджуючи інтегральний потенціал території, зокрема його природно-ресурсну складову з метою господарського використання, слід мати на увазі, що існує закон відповідності між рівнем розвитку продуктивних сил і природно-ресурсним потенціалом. В його основу покладено залежність між зростанням соціально-економічних потреб суспільства на основі сучасного рівня розвитку продуктивних сил і відповідно залученням природних ресурсів у виробництво. Порушення цієї відповідності може спричинити негативні зміни екостану території. З другого боку, зміни, що відбуваються у природно-ресурсному потенціалі, зумовлюють необхідність інновацій в техніці і технологіях, що забезпечило б ефективне використання природних ресурсів з урахуванням процесів, що відбуваються у природному середовищі. У свою чергу за принципом зворотного зв'язку якісно змінюється виробничо-технологічний потенціал регіону, що дає можливість суспільству адекватно реагувати на зміни у природно-ресурсному потенціалі [15].

За сучасних умов суспільного розвитку, коли ресурсний, зокрема природний, потенціал не є вирішальним чинником підвищення ефективності економіки, а все більшу роль відіграють інформаційні ресурси, людський, зокрема інтелектуальний потенціал (капітал), що виражається у продукуванні нових ідей, створенні нових технологій та джерел енергії, найбільш прийнятним для визначення потенціалу регіону є поняття „інтегральний потенціал території”.

Природні ресурси, їх освоєння та використання відображають безпосередній зв'язок між природою та господарською діяльністю людини; виробничі, технічні, фінансові, інтелектуальні та інформаційні ресурси є також результатом опосередкованої взаємодії людини з природою, а накопичені ресурси сформувалися завдяки вдосконаленню процесу взаємодії на основі

науково-технічного прогресу, підвищення продуктивності праці та глибшого розуміння законів розвитку природи і суспільства.

При вивченні повного потенціалу території, особливо її природно-ресурсної складової для господарського використання, слід враховувати, що існує закон відповідності між рівнем розвитку продуктивних сил і потенціалом природних ресурсів. В його основі лежить залежність зростання соціально-економічних потреб суспільства від наявного рівня розвитку продуктивних сил і, відповідно, залучення природних ресурсів у виробництво. Порушення цієї відповідності може призвести до негативних змін в екологічному стані земель. З іншого боку, зміни в потенціалі природних ресурсів вимагають інновацій в техніці і технологіях, які забезпечують ефективне використання природних ресурсів з урахуванням процесів, що відбуваються в природному середовищі. У свою чергу, принцип зворотного зв'язку якісно змінює виробничо-технологічний потенціал регіону, дозволяючи суспільству адекватно реагувати на зміни природно-ресурсного потенціалу [15].

У сучасних умовах суспільного розвитку, коли потенціал ресурсів, особливо природних, вже не є вирішальним фактором підвищення ефективності економіки, а все більшу роль відіграють інформаційні та людські ресурси, особливо інтелектуальний потенціал (капітал), який виражається у продукуванні нових ідей, створенні нових технологій та джерел енергії, поняття "інтегральний потенціал території" є найбільш прийнятним для визначення потенціалу регіону.

В межах досліджуваної території важливо оцінити особливості взаєморозміщення ресурсів, їх близькість, доступність можливість їх розвідки, освоєння та подальшого використання, узгодженість між наявністю виробничих, трудових, фінансових ресурсів і потенціалом природних ресурсів, що можуть бути залучені до господарської діяльності.

Важливими передумовами, які суттєво впливають на використання ресурсного потенціалу досліджуваного регіону, є територіальна структура господарства і особливості розселення населення. Це соціально-економічний каркас регіону, територіальні обриси розподілу продуктивних сил. В основі формування територіальної структури лежать форми концентрації виробництва, просторова взаємодія видів економічної діяльності та специфіка системи розселення

У дослідженнях Ромащенко В. В. вивітлено власне розуміння й трактування інтегрального потенціалу території. Під ним вона розуміє «поєднання часткових (галузевих) потенціалів з впорядкованими взаємними зв'язками у рамках обмеженої територіальної цілісності, що зумовлює формування певних значень, якостей і властивостей поєднання, які виконують функцію забезпечення стійкого розвитку цієї територіальної спільноти у певний часовий період» [12]. Інтегральний потенціал країни – сукупність її ресурсів, що можуть бути використані в економіці з урахуванням тенденцій науково-технічного прогресу. До його складу входять також експортний потенціал країни (сукупна максимальна можливість продажу за кордон вітчизняних товарів).

На думку Т.В. Пепи, це «та частина її виробничого потенціалу, результати 72 розвитку якої реалізуються в сфері зовнішньоекономічних зв'язків» [12]

Дослідження і оцінка інтегрального потенціалу території є важливою для забезпечення ефективного розвитку та планування міст та регіонів. Це допомагає визначити сильні та слабкі сторони території і використовувати їх для стратегічного розвитку, залучення інвестицій та покращення якості життя населення.

1.2. Основи географічного дослідження інтегрального потенціалу території та його складових

Інтегральний потенціал території є поняття, що використовується в географії і плануванні міст для оцінки і аналізу потенціалу розвитку певної території. Це означає, що це концепція, яка описує всі можливості, ресурси та переваги, які притаманні певній території і які можуть сприяти її розвитку та процвітання.

Географічне дослідження інтегрального потенціалу території та його складових ґрунтується на кількох засадах:

1. Фізико-географічних, де мова йтиме про вивчення фізико-географічних особливостей території, включаючи рельєф, клімат, рослинність і природні ресурси. Розуміння фізико-географічного середовища має вирішальне значення для оцінки потенціалу для різних видів діяльності, таких як сільське господарство, туризм або видобуток ресурсів.

2. Демографічних. Вивчає, як людська діяльність і суспільство взаємодіють з територією. Враховуються такі фактори людський потенціал, щільність населення, моделі розселення, культурні практики та економічну діяльність. Аналізуючи людський аспект, дослідники можуть визначити потенціал для соціального та економічного розвитку різних територій.

3. Соціально-економічних факторах – охоплює вивчення соціально-економічних показників, таких як, рівень доходів, зайнятість, освіта, охорона здоров'я та розвиток інфраструктури. Оцінка цих факторів допомагає визначити потенціал для економічного зростання, соціального добробуту та якості життя на території.

4. Екологічні дослідження вивчають вплив людської діяльності на природне середовище та аналізують такі фактори, як біорізноманіття,

екосистемні послуги та сталість. Це допомагає визначити потенціал для сталого розвитку та збереження природних ресурсів.

5. Просторовий аналіз використовує географічні інформаційні системи (ГІС), дистанційне зондування та інші просторові інструменти для аналізу та візуалізації даних, пов'язаних з територією. Він допомагає виявити просторові закономірності, взаємозв'язки та потенційні "гарячі точки" для різних видів діяльності.

Дослідженням інтегрального потенціалу території займалися відомі науковці світового рівня та здавна. Фактично історія його вивчення сягає ще 19 століття. Багато різних дослідників, вчених та географів досліджували інтегральний потенціал території Європи протягом історії. Найбільш відомими науковцями, які вивчали інтегральний потенціал європейського регіону були:

Фрідріх Ратцель (1844-1904) – німецький географ, який розробив концепцію "антропогеографії" і вивчав взаємодію між людиною та середовищем в Європі; Ріхард Ягодзінський (1921-1992) – польський географ та геополітолог, який досліджував географію Європи та регіональні взаємозв'язки. Це це лише кілька прикладів, багато інших науковців займалися дослідженням інтегрального потенціалу території Європи з різних напрямків та періодів часу.

Інтегральний потенціал території Європи в сучасний час досліджується також багатьма науковими установами та організаціями. Одна з них - Європейська комісія, яка має на меті вивчення та розвиток різних аспектів територіального розвитку Європи. Також інтегральний потенціал території Європи вивчається університетами та дослідницькими центрами в країнах Європейського Союзу та поза його межами. Ці дослідження охоплюють різні аспекти, такі як соціально-економічний розвиток, природні ресурси, екологія, інфраструктура та інші. Важливу роль у дослідженні інтегрального потенціалу території Європи відіграють також міжнародні організації, як-от Європейський

банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейське середовище та регіональні офіси Організації Об'єднаних Націй.

Інтегральний потенціал території може бути досліджуваним різними науковцями, включаючи географів, екологів, економістів та інших спеціалістів. Недавніми роками, вивчення інтегрального потенціалу територій отримало більшої популярності в рамках сталого розвитку і вимагає міждисциплінарного підходу.

В Україні основні дослідження інтегрального потенціалу направлені на вивчення території нашої держави. Основними установами, які займаються дослідженням інтегрального потенціалу території України є:

- Інститут географії Національної академії наук України.
- Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України.
- Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Української академії державного управління при Президентові України.
- Український науково-дослідний інститут соціально-економічних трансформацій.

Усі вищеперераховані установи проводять аналіз різних аспектів розвитку територій, включаючи природні ресурси, екологічну стійкість, інфраструктуру, людський та економічний потенціал, соціальний розвиток та інші.

Варто більше уваги приділити дослідженням вітчизняних географів даній тематиці. Зокрема значна увага українських науковців приділяється детальному вивченню окремих компонентів інтегрального потенціалу – людському потенціалу, економічному потенціалу, інформаційному, ресурсному (мінерально-сировинному) та інших. Науковці Інституту географії досліджують людський потенціал, як основну категорію даного напрямку – Підгрушній Г.П., Нагірна В.П., Л. Г. Руденко, Фащевський М. та багато інших.

Людський потенціал є основним елементом національного багатства будь-якої країни. Розвиток людського потенціалу – це головна мета суспільної діяльності. Згідно антропоцентричного підходу, за яким визнається все більш зростаюча цінність людини та її діяльності, людина одночасно виступає носієм людського капіталу та ресурсом розвитку людського суспільства [12]. Концепція людського розвитку охоплює аспекти формування людського потенціалу (здоров'я, знань, навиків тощо) а також його використання (реалізація) у різних сферах діяльності. Вивченню людського потенціалу та окремих його аспектів присвячено багато наукових праць, визначено поняття потенціалу, його структура, чинники формування та реалізації. Більшість досліджень акцентує увагу на формуванні та використанні працересурсного потенціалу, його економічній оцінці [12]. Окремі складові людського потенціалу розглядаються в працях присвячених якості життя населення. Вивчаються різні аспекти: особливості відтворення, здоров'я, соціальної структури, інтелектуальні та освітньо-кваліфікаційні характеристики тощо [12].

Демографічний потенціал характеризується насамперед здатністю до відтворення кількісного і якісного складу населення, формування оптимальної для відтворювальних процесів статево-вікової структури населення, режиму шлюбності і розлучуваності, репродуктивної здатності поколінь тощо. Найбільш загальним показником, який характеризує особливості демографічних процесів, є динаміка чисельності населення. Для визначення особливостей формування демографічного потенціалу необхідно аналізувати коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту в сільській і міській місцевості за тривалий період. Значну роль у формуванні демографічного потенціалу відіграє й міграція населення. Регіони з більшою чисельністю населення характеризуються більшим демографічним потенціалом. У сучасних дослідженнях все більша увага приділяється якості населення – рівню освіти,

Людський потенціал є основним елементом національного багатства будь-якої країни. Розвиток людського потенціалу є головною метою суспільної діяльності. Відповідно до антропоцентричного підходу, який визнає зростаючу цінність людини та її діяльності, людина є одночасно і носієм людського капіталу, і ресурсом розвитку людського суспільства [12]. Поняття людського розвитку охоплює аспекти формування людського потенціалу (здоров'я, знань, навичок тощо) та його використання (реалізації) у різних сферах діяльності. Дослідженню людського потенціалу та його окремих аспектів присвячено чимало наукових праць, у яких визначено поняття потенціалу, його структуру, чинники формування та реалізації. Більшість досліджень зосереджуються на формуванні та використанні трудового потенціалу, його економічній оцінці [12]. Окремі складові людського потенціалу враховуються в роботах, присвячених якості життя населення. Досліджуються різні аспекти: відтворення, здоров'я, соціальна структура, інтелектуальні та освітні характеристики тощо [12].

Демографічний потенціал насамперед характеризується здатністю відтворювати кількісний та якісний склад населення, формувати оптимальну для відтворювальних процесів статеву-вікову структуру населення, рівень шлюбності та розлучуваності, здатність до відтворення поколінь та ін. Найбільш загальним показником, що характеризує особливості демографічних процесів, є динаміка населення. Для визначення особливостей формування демографічного потенціалу необхідно проаналізувати показники народжуваності, смертності та природного приросту в сільській та міській місцевості за тривалий період часу. Важливу роль у формуванні демографічного потенціалу відіграє також міграція населення. Регіони з більшою кількістю населення характеризуються вищим демографічним потенціалом. У сучасних дослідженнях все більше уваги приділяється якості населення - рівню освіти,

Природно-ресурсний потенціал, який є частиною інтегрального потенціалу території, визначається не стільки територіальним поєднанням умов і природних ресурсів (землі, корисних копалин, води, лісів тощо), скільки рівнем їх використання, і має значний вплив на різні аспекти суспільного виробництва та регіонального розвитку в цілому. Природні ресурси потребують багатоаспектного дослідження та оцінки, серед яких першочерговим є визначення шляхів їх раціонального і комплексного використання на основі вивчення цих ресурсів та їх економіко-географічної оцінки в цілому і в окремих регіонах, а також визначення їх ролі і місця у створенні повноцінного потенціалу території. Мінеральні ресурси є важливим компонентом інтегрального потенціалу будь-якої території, оскільки значна диференціація у наявності різних видів та запасів корисних копалин, є ознакою мінерально-сировинної бази в цілому. Також необхідно приділити увагу вивченню водних, лісових та інших видів природних ресурсів території. Вагоме значення тут відводиться також вивченню основних напрямків раціонального природокористування.

Інформаційний потенціал – «сукупність усієї наявної інформації про певну частину дійсності, а інформаційний ресурс – його складова, що може бути безпосередньо використана споживачем інформації. При цьому наголошують, що він внутрішньо пов'язаний з усіма іншими аспектами потенціалу в суспільстві, й певною мірою детермінує їх, адже існує тісний зв'язок між ним та «економічним потенціалом країн з найвищим рівнем розвитку економіки» [7].

Фінансовий потенціал території - це сума всіх наявних фінансових ресурсів фізичних та юридичних осіб на території. Таким чином, фінансовий потенціал регіону - це, перш за все, величина інвестицій в регіон. Важливо також враховувати ступінь розвитку відповідної спеціалізованої мережі

фінансово-банківських установ. Методологія його розрахунку більш детально описана в загальній методиці розрахунку інтегрального потенціалу регіону.

Транспортний потенціал - це потенційні можливості існуючих і додатково створених об'єктів транспортної інфраструктури та заходів щодо безперебійного і безпечного надання споживачам усіх видів транспортних послуг [12]. Основними чинниками, що формують транспортний потенціал території, є специфіка транспорту та географічне положення регіону, рівень розвитку транспортної системи та окремих видів транспорту, наявність транспортних засобів та якісних транспортних шляхів, їх пропускна спроможність, використання новітніх транспортних засобів і технологій, технічний сервіс, використання логістики, організація та управління транспортом. Транспортний потенціал є важливою складовою інтегрального потенціалу території, який включає не тільки наявні ресурси (природні, демографічні, виробничі, фінансові, інтелектуальні), а й територію як поле взаємодії соціальних і природних компонентів, у тому числі транспортно-географічне положення [12].

Відповідно, транспорт розглядається як важливий елемент соціально-економічних систем на різних територіальних рівнях, який перебуває у тісній взаємодії з економічною, соціальною та екологічною сферами. За такого підходу транспорт розуміється не тільки як загальна умова соціально-економічного розвитку території та як засіб перевезення людей і вантажів на певні відстані, а й як основа, стимулятор соціально-економічного розвитку територій різного рангу та засіб вирішення екологічних проблем.

Важливим підходом у визначенні основи дослідження регіональних потенціалів є ідея про провідну роль соціальної складової в економічній і соціальній структурі економіки. Економіка кожного регіону являє собою специфічну модель економіки країни з усією сукупністю суспільних відносин,

насамперед соціальних відносин. В їх структурі домінують соціально-трудові відносини, пов'язані з виробничою діяльністю територіальної громади або конкретної людини. Це є основою певного рівня та якості життя людей, їх соціальної та демографічної поведінки. Іншим важливим підходом до дослідження людського потенціалу регіонів є комплексний підхід, згідно з яким кожен потенціал є результатом накопичення сукупності економічних, соціальних та інших відносин за певний історичний період. Взаємозалежність економічних і соціальних процесів утворює складну систему суспільних відносин, які пов'язані з комплексним регулюванням соціального розвитку суспільства в цілому та його проявів в окремих регіонах. Досліджуючи демографічний, трудовий та екологічний потенціали, важливо розуміти, що вони є не лише результатом минулих і теперішніх суспільних відносин, а й передумовою побудови нової соціально-економічної системи в умовах ринкових відносин та зростаючого впливу глобалізаційних чинників.

Базовими теоріями для вивчення інтегрального ресурсного потенціалу можуть бути:

1. Теорія *географічного детермінізму*, що твердить про найкращі природні умови, які є визначальними у розвитку і геопросторовій організації суспільства. Саме такі наявні в помірній кліматичній зоні Європи, водночас, *економічний детермінізм*, що є певною протиположною географічному доводить, що розвиток і геопросторова організація є більш залежних від економічних і демографічних чинників.
2. Концепції *посибілізму* та *пробабілізму* розглядають суспільство що наділено певними здобутками культури і у взаємодії з природним довкіллям формує можливості для життєдіяльності людини (посибілізм) та, або підкреслює ймовірний, але не обов'язковий вплив довкілля на людську діяльність (пробабілізм) «вірогідність».

Ці обидві концепції беззаперечно необхідно враховувати при формуванні інтегрального потенціалу території.

3. *Теорія центральних місць.* В даному напрямі досліджень вони стосуються передусім закономірності розміщення населення, полягають у пошуках та обґрунтуванні певної регулярності у просторовій організації населення, соціальної сфери в тому числі сфери послуг в межах територіальної громади.
4. *Теорія полюсів зростання* свідчить про твердження, що велике підприємство відіграє фундаментальну роль (є рушієм) у розвитку господарства населеного пункту і навколишньої території. Принагідно зазначимо, що для Мамаївської громади це необхідно розглядати з позиції впливу підприємств обласного центру - міста Чернівці та з іншого боку вже наявних на території громади підприємств харчової промисловості чи інших перспектив

Наукові методи дослідження інтегрального потенціалу території охоплюють різноманітні підходи, які стосуються оцінки та аналізу потенціалу певної території або регіону. Основні групи використовуваних методів наступні:

1. Статистичні – слугують основою для вивчення процесів зміни демографічних показників, економічних та вивченні інших кількісних показників інтегрального потенціалу території.
2. Картографічні методи є незамінними при створенні картографічних моделей досліджуваних територій, важливе використання карт та географічних інформаційних систем для аналізу та візуалізації даних.
2. Соціо-економічні методи дослідження включають аналіз даних про населення, економіку, соціальні категорії тощо, з метою оцінки соціального та економічного потенціалу території.

3. Екологічні дослідження включають вивчення екологічного стану середовища, біорізноманіття та інших екологічних параметрів з метою оцінки екологічного потенціалу території.

4. Співвідношення земельного використання: аналіз і класифікація земель для визначення їх потенціалу для різних видів використання, таких як сільське господарство, промисловість, житлове будівництво тощо.

5. Технічні методи: включають в себе використання сучасних технологій, таких як дистанційне зондування, географічні інформаційні системи, математичні та статистичні моделі, що дозволяють здійснювати аналіз та моделювання даних для оцінки потенціалу території.

Ці методи можуть використовуватися поєднано або окремо для проведення наукових досліджень інтегрального потенціалу території з метою визначення її можливостей та обмежень для розвитку.

Висновки до 1 розділу

Отже, інтегральний потенціал території включає різні аспекти, такі як фізичні характеристики (природні умови та природні ресурси, клімат, геологічні ресурси), соціально-економічні фактори (наявність робочої сили, рівень освіти, економічні можливості), інфраструктуру (транспортні мережі, комунікації), туристичний потенціал, культурну спадщину та інші аспекти, які впливають на розвиток та привабливість даної території.

Дослідження інтеграційного потенціалу передбачає його покомпонентний аналіз та вивчення. Зокрема, це вивчення людського потенціалу, економічного потенціалу, природного потенціалу, транспортного, фінансового, інформаційного, виробничого, рекреаційного, працересурсного, та екологічного та інших.

Для вивчення інтегрального розвитку території варто використовувати цілий комплекс наукових методів та підходів: аналізу та синтезу, математичного, історичного, статистичного, картографічного та інших.

РОЗДІЛ II

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ МАМАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ

2.1. Потенціал місця розташування.

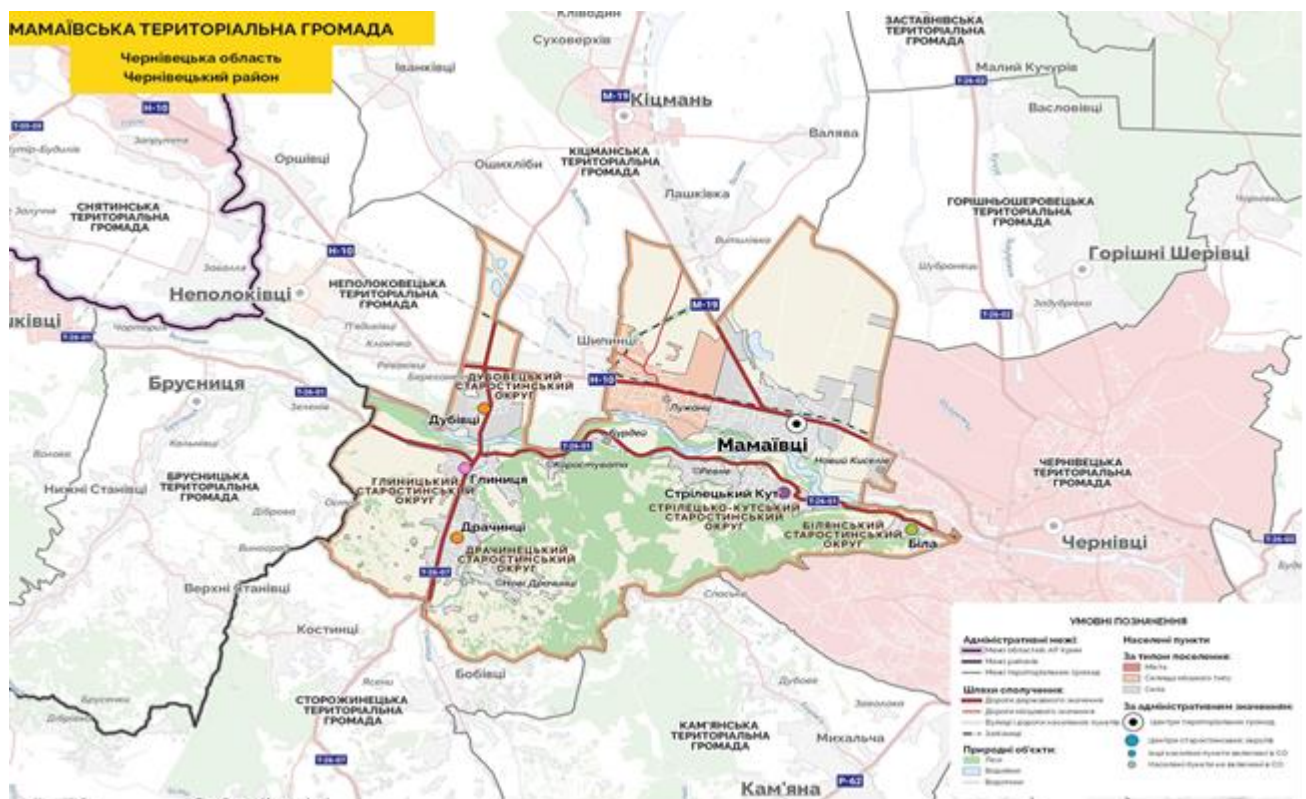
Економіко-географічне положення, іншими словами – місце розташування території є важливою складовою її інтегрального потенціалу і водночас важливим ресурсом економічної діяльності. Йдеться про центральність, регіональність та глибину положення території по відношенню до регіонів світу, окремих країн та груп держав. У межах країни - це положення по відношенню до промислових районів, міських агломерацій промислових районів, міських агломерацій, доріг і транспортних вузлів, великих портів фінансовими та комерційними центрами.

При визначенні економіко-географічного положення регіону як поля взаємодії людської діяльності, необхідно проаналізувати вплив зовнішніх економічних, соціальних та екологічних чинників на територію діяльності. Геополітичні процеси, а також екологічну ситуацію, яка формує соціально-економічне становище регіону.

Важливо враховувати близькість розташування території до потужних мінерально-сировинних запасів, великих техногенних об'єктів, які можуть мати значний вплив на використання місцевих ресурсів.

Розташування регіону по відношенню до центрів наукового розвитку, технополісів та науково-виробничих комплексів. Це дозволить порівняти та оцінити можливості використання інтелектуального потенціалу регіону для розвитку науково-інноваційної діяльності та створення інноваційних проєктів, участі виробництва в мережевих структурах

Мамаївська територіальна громада межує на півдні з Сторожинецькою ОТГ, півночі з Ширівецькою ОТГ та Кіцманською ОТГ, на заході Неполоківецькою ОТГ та Сторожинецькою ОТГ та сході з м. Чернівці. Відстань до обласного центру м. Чернівці 10 км, що є надзвичайно близько. Село Мамаївці перебуває в зоні субурбії міста Чернівці і безумовно відчуває його вплив.

Малюнок 3.1. Мамаївська територіальна громада

Мамаївська територіальна об'єднана громада утворена 9 серпня 2017 року. До її складу увійшли селище Лужани та села Мамаївці і Новий Киселів. Пізніше, після місцевих виборів 25 жовтня 2020 року, відбулося до об'єднання, в результаті якого громада поповнилася такими селами як Біла, Стрілецький Кут, Ревне, Бурдей, Коростувата, Драчинці, Нові Драчинці, Глиниця, Дубівці.

Кількість громад, що об'єдналися – 12. Площа об'єднаної територіальної громади становить 154,93 км.². За площею Мамаївська територіальна громада в межах Чернівецького адміністративного району займає 9 (з 31) позицію поступаючись Чернівецькій, Герцаївській, Новоселицькій, Ванчиковецькій, Юрковецькій, Кіцманській, Сторожинецькій та Красноільській громаді.

Територія громади доволі компактна як за величиною так і за конфігурацією. Ведучи мову про форму території Мамаївської територіальної громади вважаємо за доцільне здійснити визначення міри форми порівнюючи реальну форму території з колом. Це здійснюється шляхом розрахунку індекса форми, який пов'язує площу території (A), довжину її периметра (P) і радіуси кіл описаного (R1) чи вписаного (R2) кола. Дані параметри отримані в результаті картометричних вимірів на загально топографічній карті масштабу 1:250 000.

Вимірянний за допомогою курвиметра на карті P =24 см., або ж 60 км на місцевості. Радіус описаного кола – 3,1 см на карті, або ж на місцевості 7,75 км., радіус вписаного кола – 1,1 см., або ж 2,75 км на місцевості.

Надалі використано формули:

А) S₁ пов'язує площу території і довжину її периметру:

$$S_1 = A (0,289 P) -1$$

Б) S₂ пов'язує довжину найбільшої осі (L)

$$S_2 = A (0,866 L) -1$$

В) S₃ пов'язує два радіуса R₁ та R₂

$$S_3 = R_2(R_1) -1$$

Міра форми круга в усіх випадках дорівнюватиме одиниці, а індекси S₁, S₂, S₃ є меншими від одиниці. Тому коли індекс S поступово наближається до нуля, форма видовжується і збільшуватиметься її неправильність.

Американець Дж. Гіббс (1961), вивчаючи міста, застосував для визначення індексу форми формулу:

$$S_4 = A(0,5L^2\pi)^{-1},$$

У якій пов'язував площу круга з діаметром, що дорівнює найбільшій осі (0,5 L – це радіус цього круга), з фактичною площею А. Отож, величина індексу 1,0 означає круглу форму. Індекс S_4 найбільше відповідає визначенню компактності території. Чим він ближчий до 1 тим територія компактніша. В результаті обчислення даного показника для Мамаївської територіальної громади : $S_1 = 9,15$

$$S_2 = 17,97$$

$$S_3 = 2,81$$

$$S_4 = 1,64$$

Територія ОТГ відзначається надзвичайно високою густотою транспортних шляхів, в тому числі магістральних та місцевого значення. Відстань до найближчих міст є мінімальною і такою що забезпечує найтісніші зв'язки (до м.Чернівці – 10 км, м. Кіцмань– 12 км, м. Снятин – 24 км, м. Заставна – 26 км, м. Заліщики – 37 км, м. Вижниця – 59 км), а чисельність населення (на рівні міста) є такою що забезпечує їх повноту. Окрім того маятникова міграція до м. Чернівці є надзвичайно потужною – на рівні 10-15 тис. осіб щодня.

2.2. Природно ресурсний потенціал

Природно ресурсний потенціал території розглядають як сукупну продуктивність її природних ресурсів, як засобів виробництва і предметів споживання. Саме територіальна прив'язаність природоресурсного потенціалу зумовлює його загальні та індивідуальні ознаки, надає йому властивостей системного утворення і цілісності. ПРП є сполучною ланкою між природними

продуктивними силами і суспільним способом виробництва, місцем зіткнення природних умов (потенціальних природних ресурсів) з виробничими відносинами. Найважливішими характеристиками ПРП території як системи є :

1. Найтісніший взаємозв'язок його окремих компонентів;
2. Особлива єдність компонентів ПРП у взаємозв'язку «людина – суспільство – виробництво»
3. Просторово часова підпорядкованість складових потенціалу природних ресурсів.

Ці характеристики вказують на особливості в'язків, що проявляються через компонентну структуру ПРП території (міжвидові та внутрішньовидові співвідношення), функціональну структуру (комплексуюча здатність і участь в територіальному поділі праці), територіальну структуру (розміщення комплексу природних ресурсів), організаційну структуру (економічна експлуатація, охорона та відтворення).

Кількісна оцінка ПРП України здійснена В Руденком в розрізі суспільно-географічних районів адміністративних областей та адміністративних районів (до адмін. реформи). Щодо оцінки природоресусного потенціалу територіальних громад України, то зазначимо, що такі роботи не проводились. Водночас, розуміючи що Мамаївська територіальна громада, займаючи понад третину площі колишнього Кіцманського району в загальних рисах можемо використовувати оцінку здійснену по ньому.

При оцінці потенціалу мінеральних ресурсів науковцем запропоновано використовувати підхід приведення потенціалу корисних копалин до показника їхньої умовної річної продуктивності , зазначимо, що мінеральні ресурси для Кіцманського району є незначними за виключенням будівельної сировини. Частка Кіцманського району в загальнодержавному потенціалі цих ресурсів

становить 0,014% від загальнодержавного показника цих ресурсів., або ж 2% в межах області.

Оцінка потенціалу водних ресурсів здійснена виходячи з економічного ефекту отриманого від використання води у галузях господарства. Частка водних ресурсів цієї території становить 0,068% від загальнодержавного показника, або ж 3% від обласного. Територією Мамаївської громади протікає річка Прут та її допливи Совиця, Валівка та Вільховець й інші дрібніші річки. Окрім того, на території громади є 19 ставків сумарною площею 143,5 га. Найбільше з них у Мамаївській сільській раді - 8 (63,5 га), Дубівецькій – 5 (64 га), Драчинецькій – 5 (15,4 га) і Глинницькій – 1 (0,6 га.)

В основу розрахунку показника земельних ресурсів покладені результати загальної економічної оцінки всіх сільськогосподарських угідь України, зазначимо, що це основний вид природних ресурсів для Кіцманського району та становить 0,749% від загальнодержавного показника та майже 12% від обласного.

Оцінка потенціалу лісових ресурсів здійснена за переважаючими типами умов місцезростання лісу з використання коефіцієнтів якості деревини. Частка цього виду ресурсів в компонентній структурі ПРП становить 0,044% в загальнодержавному показнику, або ж 3% від обласного.

Обчислення економічної оцінки фауністичних ресурсів здійснено на основі середньорічної продуктивності мисливських, рибних та медоносних ресурсів. В межах Кіцманського району частка фауністичних ресурсів, як і в області є незначною. На загальнодержавному рівні – це 0,013%, але в межах області це майже половина – 48%.

Природно-рекреаційних потенціал оцінений за показниками розвитку санаторно-курортного лікування, відпочинку, та туризму на рекреаційних

територіях. Частка природно рекреаційних ресурсів становить 0,062% від загальнодержавного, або ж майже 4% від обласного.

Відповідно, компонентна структура ПРП Кіцманського району загалом і в тому числі Мамаївської територіальної громади є такою:

- земельні ресурси – 78,9%;
- водні ресурси – 7,2%;
- природно-рекреаційні – 6,5%
- лісові – 4,6%,
- мінеральні ресурси – 1,5%;
- фауністичні – 1,3%

2.3. Демографічний та працересурсний потенціал.

Оцінка потенціалу повинна враховувати майбутні зміни та комплексний характер використання ресурсів. Специфіка поняття "потенціал" дозволяє проводити лише відносну оцінку для визначення переваг одного регіону над іншими.

Потенціал аналізується на основі декількох критеріїв, які характеризують можливості розвитку регіону в тій чи іншій сфері. Для охоплення та узгодження всіх критеріїв використовується декілька методів: бальна оцінка, багатовимірний аналіз, рейтинг, індекси та спеціальні коефіцієнти. Найбільш придатними для цілей дослідження є індексний метод та метод типізації.

Для характеристики демографічного потенціалу було обрано низку показників, які можна поділити на блоки: демографічні процеси, демографічна структура, динаміка населення.

Перший блок відображає природні процеси руху населення і включає показники народжуваності, смертності та природного приросту. Цей блок також включає показники шлюбності та розлучуваності, які тісно пов'язані з

природним відтворенням населення. Народжуваність як соціально-біологічне явище лежить в основі процесу відтворення населення.

Народжуваність обмежена біологічними межами репродуктивного віку. Головну роль у ньому відіграють жінки. Тому важливо аналізувати статевовікову структуру населення з точки зору відтворювальної здатності поколінь. У людському суспільстві процес відтворення визначається сильним впливом соціальних факторів, починаючи від економічних і закінчуючи соціально-психологічними. Велике значення мають установки, які регулюють вік створення сім'ї, народження та кількість дітей у сім'ї.

Другий блок відображає структуру населення з точки зору природного відтворення і включає показники співвідношення між кількістю чоловіків і жінок, середнього віку населення та співвідношення між основними віковими групами.

Третій блок показує темпи зростання чисельності населення району за період з 2001 по 2009 роки та збільшення частки населення району в загальній чисельності населення області за період з 2001 по 2009 роки. Для порівняння та співставлення інформаційної бази показники були нормалізовані з урахуванням впливу показника на формування потенціалу ("чим вищий показник, тим краще" - стимулюючі показники, наприклад, народжуваність, природний приріст, рівень шлюбності).

Для показників-стимуляторів:

$$Y_{ij} = \frac{Z_{ij} - Z_{\min}}{Z_{\max} - Z_{\min}}$$

Оцінка стимулятора народжуваності здійснюється за такими показниками: народжуваність в Чернівецькій області у поточному році становить 11050 осіб. Мінімальний показник в межах громади 29 осіб, а максимальний – 83. В проміле регіональний показник дорівнює 11,2, мінімальний – 11,8,

максимальний – 13,0. Розрахунок показника стимулятора по народжуваності становить 0,33.

Показники-дестимулятори – “чим вищий показник, тим гірше”[12] – наприклад, смертність, розлучуваність, демографічне навантаження.

$$Y_{ij} = \frac{Z_{\max} - Z_{ij}}{Z_{\max} - Z_{\min}}, \text{ де} \quad (1.2)$$

Обласний показник становить 11665 померлих максимальний у громаді – 70, мінімальний – 38. Відповідно коефіцієнт смертності в регіоні – 12,9, максимальний – 13,0, мінімальний 11,8. Розрахунок показника дестимулятора за народжуваністю становить 0,008.

Природний приріст в регіоні становить: -615 осіб, мінімальне значення: -9, максимальне - +13. Відповідно коефіцієнт природного приросту : -0,07 в регіоні. Мінімальний: -3,8, максимальний : +1,9. Відповідно показник стимулятора природного приросту становитиме 2,36. Недивлячись на відсутність показників щодо шлюбності, розлучуваності, демографічного навантаження можна здійснити розрахунок інтегрального показника демографічного потенціалу за формулою:

$$Y = \sum Y_{ij} \quad (1.3)$$

В даному випадку за трьома показниками він становитиме 0,92. В подальших дослідженнях його можна порівнювати з аналогічно розрахованими в інших територіальних громадах та здійснювати відповідну типізацію

За індексом демографічного потенціалу визначається ранг кожного регіону в обласній демогеографічній системі. Усі отримані показники дозволяють виділити групи районів, регіонів відповідно до ступеня розвитку їх демографічного потенціалу, зокрема – райони з низьким рівнем розвитку демографічного потенціалу та відповідно з середнім і високим рівнем розвитку.

Загальна чисельність населення Мамаївського територіальної громади становить 21 525 осіб (2023). Щільність 138,93 осіб/ км². Розподіл постійного населення за віком в порівнянні з іншими громадами доволі збалансований. Так, у вікових групах від 0 до 5 років 1004 осіб; 5 до 6 років - 319 осіб а від 6 до 18 років 5 462 особи. Загалом на вікову групу допрацевдатного віку припадає 32%. У віковій групі від 18 до 60 років 11477 осіб або ж - 53%. Група старших за 60 років нараховує 3263 осіб, що становить 15%. Це дозволяє зробити висновок щодо досить потужного працересурсного потенціалу.

Статева структура також доволі збалансована за статтю: чоловіків 9703 осіб (45,08% до загальної кількості населення), жінки 11 822 осіб (54,92%).

2.4. Потенціал розселення або екістичний потенціал

Поселенський потенціал або екологічний потенціал - це сукупність можливостей територіальної громади формувати поселенський розвиток певного населеного пункту, що склалася в результаті тривалих процесів заселення і визначає перспективи розвитку населеного пункту в майбутньому. Поселення утворюють мережу розселення через систему зв'язків. Інтенсивність виробничих зв'язків проявляється в агломерації, яка являє собою концентрацію кількох домінуючих видів виробничої діяльності.

Розселення, як форма просторової організації суспільства, є багаторівневою ієрархічною системою, в межах якої розвиваються різні типи поселень (міські, сільські), які через сукупність взаємозв'язків формують власний екологічний потенціал.

У сучасних умовах, що характеризуються зростанням значення комунікаційних та інформаційних потоків, покращенням транспортної доступності та збільшенням можливостей для трудової міграції, зростає і роль

мобільності населення. Сучасна внутрішньо регіональна (обласна) міграція впливає на формування місцевого поселенського потенціалу.

Відмінності в чисельності населення поселень вимагають застосування спеціальних методів визначення потенціалу поселення для просторового розвитку.

Для систематизації найбільш прийнятними є типологічні класифікації, що ґрунтуються на групуванні за різними критеріями. Наприклад, типологія міст безпосередньо пов'язана з їх класифікацією за певними ознаками: чисельністю населення, географічним положенням, генезисом, адміністративним статусом, темпами зміни чисельності населення за певний період часу, економічними функціями, місцем у системі розселення тощо.

Серед статистичних методів визначення потенціалу розселення шляхом оцінки динаміки та структури поселенської мережі найбільш поширеним є метод структурної кластеризації, за допомогою якого кластери розподілених поселень відображають певну структуру поселенської мережі як за розмірами, так і за чисельністю населення.

Для визначення екологічного потенціалу регіону узгодженими будуть наступні показники: співвідношення окремих елементів регіональної системи розселення (міст, у тому числі обласних та районних; селищ міського типу, у тому числі з населенням понад 10 тис. осіб; сільських населених пунктів, у тому числі з населенням понад 3 тис. осіб).

- середня чисельність сільського населення в системі місцевого районного розселення;
- ступінь урбанізації (частка міського населення) системи розселення місцевого району:

$$U = M : P$$

де, U – рівень урбанізації локальної районної системи розселення,

M – міське населення локальної районної системи розселення,

P – загальна чисельність населення локальної районної системи розселення; – щільність населення у розрахунку на 1 км^2 території локальної районної системи розселення.

Використання даних показників дають нам можливість виявити відмінності у формуванні потенціалу розселення на локальному рівні.

До Мамаївської територіальної громади належить 11 населених пунктів, серед яких 1 смт Лужани (4728 осіб) та 10 сільських населених пунктів, в тому числі Мамаївці (5818 осіб) єдине з групи сіл з людністю понад 3000 осіб. 2 населені пункти з чисельністю населення понад 2000 осіб – Драчинці (2324) Стрілецький Кут (2069) та три населенні пункти з чисельністю понад 1000 осіб – це Глинниця (1641), Дубівці (1340) та Ревне (1067). Інші населені пункти мають чисельність менше 700 осіб – Нові Драчинці, Біла, Бурдей та Новий Киселів.

Розрахункова локальна середня людність сільських поселень Мамаївської громади є доволі високою та становить 1606 осіб.

Розрахунковий рівень урбанізації в межах територіальної громади становить 0,22, або ж 22%, що відповідає показнику середнього рівня урбанізації території.

2.5. Фінансовий потенціал.

Фінансовий потенціал - це сума всіх наявних коштів фізичних та юридичних осіб на певній території. Таким чином, фінансовий потенціал регіону - це, головним чином, обсяг інвестицій, здійснених у нього. Важливо також враховувати ступінь розвитку спеціалізованої мережі фінансових та банківських установ. Методологія розрахунку більш детально описана в загальній методиці розрахунку повного потенціалу регіону.

Фінансовим ресурсом є лише та його частина, яка за умов нормального функціонування економіки може бути використана на споживання, створення нових благ (у тому числі розширення виробництва) та існування інституту держави. В економічній науці під фінансовими ресурсами розуміють "грошові фонди, що створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання національного продукту" [11].

При цьому постає питання про існування ліквідних коштів, оборотних коштів та коштів, використання яких відкладається (строкові депозити в банках, приватні заощадження, купони та строкові облігації внутрішньої державної позики держави, її структурних підрозділів та цінні папери). Насправді фінансові ресурси - це наявна ліквідність населення, кошти на банківських рахунках, отримані прямі іноземні інвестиції, а також міжбюджетні трансферти та субсидії [11]. Сукупність цих елементів з усіма іншими коштами, що перебувають у розпорядженні фізичних та юридичних осіб на території (строкові депозити в банках, приватні заощадження, купони та державні боргові цінні папери), становить її фінансовий потенціал. Його слід відрізнити від поняття "фінансовий капітал", який є поєднанням банківського та виробничого (промислового та інфраструктурного) капіталу. Однак, з точки зору практичного прогнозування, він є ресурсним та фінансовим забезпеченням соціально-економічного розвитку. Тому фінансовий капітал регіону розглядається як сукупність регіональних фінансових ресурсів для розвитку продуктивних сил в усіх сферах суспільного виробництва" [11].

Складність оцінювання цього показника для Мамаївської територіальної громади полягає у недоступності інформації з податкової системи, тому є можливість здійснення фінансового потенціалу виключно через систему оцінки видаткової та дохідної частини бюджетів.

Видаткова частина бюджету становить у 2022 році 167,7 млн грн. з них 64% припадає на галузь освіти, 13% на держуправління, 8% на будівництво, 7% на житлово-комунальне господарство, 4% на ремонт доріг, 3% на галузь культури, 2% на соціальний захист населення та по 1% на медицину та правоохоронні заходи.

Дохідна частина бюджету становить 232,1 млн, але 42% з них - це кошти з державного бюджету. Інші надходження – 32% це акцизний збір, 14% - податок з фізичних осіб, 6% - єдиний податок та по 2 % - податок на майно, земельний податок та інші податкові надходження.

2.6. Транспортний потенціал.

Важливим видом ресурсу розташування території є транспортно-географічний ресурс, тобто положення будь-якого суспільно-географічного об'єкта по відношенню до транспортних пунктів і транспортних вузлів, шляхів сполучення з урахуванням пропускної спроможності, завантаженості, наявності необхідних резервів пропускної спроможності, транспортних витрат і надійності життєвоважливих зв'язків.

З одного боку, вигідне розташування або несприятливе транспортно-географічне положення може прискорити або сповільнити розвиток і функціонування економіко-географічних об'єктів, а з іншого боку, самі об'єкти в процесі розвитку у процесі розвитку спричиняють зміну свого транспортно-географічного положення розширюючи та ускладнюючи структуру транспортної мережі.

Формування транспортно-географічного положення та його структурні характеристики визначаються характером зв'язків між економікою і географією географічними об'єктами та їх територіальним розміщенням.

Транспортна інфраструктура не тільки забезпечує існуючі економічні зв'язки, але й повинна мати резерви для забезпечення мобільності економіки. В сучасних умовах транспортна інфраструктура повинна мати резерви, які дозволяють перенаправляти зв'язки та змінювати їх інтенсивність (маневрові зв'язки), що підпадає під поняття "транспортна доступність".

Отже, транспортну доступність необхідно розглядати не лише як важливу властивість транспортної інфраструктури, але і як специфічний територіальний ресурс, як одну з важливих умов економічного розвитку території. Транспортна доступність як територіальний ресурс - це сукупність реальних і потенційних можливостей території для соціально-економічної діяльності.

В.М. Бугроменко розглядає інтегральну транспортну доступність як аналог транспортно-географічного положення, тобто сукупність можливостей досягнення будь-якої точки території, на величину яких впливають різні умови (в тому числі топологічні) їх реалізації. Ключовим елементом інтегральної транспортної доступності є конфігурація транспортної мережі [12].

Дослідження транспортного потенціалу базується на загальнонаукових принципах і методах. Теоретичною основою дослідження є основні положення суспільної географії в галузі географії транспорту, економіки транспорту, сучасні концепції щодо ролі транспорту в економіці, соціальному розвитку, а також концепція національної програми розвитку транспортного комплексу України та низка галузевих програм.

В основу дослідження покладено системний підхід, який включає комплексний аналіз предмета дослідження та його складових: визначення транспортного потенціалу регіону, його основних складових та взаємозв'язків з іншими аналіз факторів розвитку; визначення специфічних функціональних, часових та просторових параметрів розвитку; оцінка можливих варіантів майбутнього розвитку.

Транспортний потенціал регіону представлений потенціалом існуючих та новостворених об'єктів транспортної інфраструктури та заходів з метою забезпечення безперервного та безпечного надання всіх видів транспортних послуг. Це включає в себе наявність транспортних засобів та якість маршрутів сполучення, їх пропускна спроможність та використання сучасного обладнання і технологій транспортні, технічні послуги, використання логістики, транспортно-географічних зв'язків, що виникають у процесі взаємодії транспорту і території (транспортно-географічне положення).

Загальний алгоритм дослідження транспортного потенціалу регіону. Першим кроком у дослідженні транспортного потенціалу є визначення цієї категорії, його основних складових та факторів, що впливають на його розвиток. Це означає обґрунтування теоретичних положень щодо розвитку та оцінки транспортного потенціалу регіону, вибір основних методів дослідження та показників аналізу.

На другому етапі проведено аналіз та оцінку транспортного потенціалу регіону. Зокрема, його основних складових - транспортної мережі, стаціонарних об'єктів транспорту, мобільних об'єктів транспорту, транспортних пунктів і вузлів, а також транспортно-географічних зв'язків (транспортно-географічне положення, транспортна доступність, транспортна проникність території), їх аналіз та виявлення територіальних особливостей.

Інтегральна оцінка транспортного потенціалу регіону здійснюється за допомогою трьох груп показників, які визначають забезпеченість транспортною інфраструктурою та рівень її розвитку відповідно до потреб економіки і споживачів транспортних послуг. До них належать показники, що характеризують рівень розвитку транспортної мережі (протяжність та густота мережі транспортних шляхів регіону, їх пропускна та провізна спроможність, ступінь використання); особливості розвитку та концентрації транспортних

об'єктів (авто- та залізничних вокзалів, річкових портів, аеропортів, пасажирських та вантажних терміналів, транспортно-логістичних (розподільчих) центрів), їх пропускну спроможність та значення у транспортній системі; розвиненість транспортних пунктів і вузлів, їх транспортну доступність.

Оцінка транспортної забезпеченості регіонів (співвідношення між потребами в шляхах сполучення, транспортних засобах та їх наявністю) висвітлена у працях Е. Енгеля, Ю.І. Успенського, Л.І. Василівського [12]. Узагальнену характеристику транспортної забезпеченості території Е. Енгель пропонував визначати за формулою:

$$d_E = \frac{L}{\sqrt{SH}},$$

d_E – коефіцієнт Енгеля

L – довжина шляхів сполучення, км.

S – площа регіону, км²

H – чисельність населення, тис. осіб.

В межах Мамаївської територіальної громади наявні залізничні шляхи сполучення, протяжністю 25,5 км. з вузловою станцією в смт Лужани та автошляхи загальною протяжністю 198,7 км. з-поміж яких 11,9 – це автошляхи державного значення, 20,9 – автошляхи регіонального значення та 165,9 – місцевого значення. Залізничне сполучення здебільшого транзитного змісту за виключенням проходження двічі на день приміського потяга за напрямком Чернівці-Коломия, Коломия – Чернівці.

Тобто основне сполучення здійснюється автомобільними шляхами. В тому числі й десяти рейсів виключно місцевого значення. Використовуючи коефіцієнт Енгеля доцільним є оцінка транспортного потенціалу з використанням показників протяжності саме автомобільних шляхів, площі та

населення громад. Відповідний розрахунок вказує, що коефіцієнт Енгеля для Мамаївської територіальної громади становить 3,5. Це доволі високе значення в подальших дослідженнях можна порівнювати з аналогічно розрахованим показником різних громад району та області.

Ю.І. Успенський вдосконалив дещо попередню формулу, увівши до неї кількісний показник обсягу перевезення вантажів. Таким чином, коефіцієнт «Успенського» враховує кореляційну залежність протяжності транспортної мережі від рівня господарського розвитку території:

$$d_y = \frac{L}{\sqrt[3]{SHQ}}$$

де: d_y – коефіцієнт Успенського

L – довжина шляхів сполучення, км

S – площа регіону, км²

H – кількість населення, тис. осіб

Q – обсяг наданих до перевезення вантажів, тис. т.

Враховуючи, що відсутні дані щодо обсягів перевезених вантажів здійснити розрахунок для досліджуваної територіальної громади не є можливим.

Територіальну диференціацію транспортного забезпечення регіону часто визначають за рівнем забезпеченості його шляхами сполучення. Для цього розраховується показник щільності транспортної мережі, що визначається як відношення довжини шляхів сполучення до площі території регіону [11]:

$$ds = L : S$$

де: ds - коефіцієнт транспортної забезпеченості регіону

L – довжина шляхів сполучення, км

S – площа регіону, км²

Враховуючи попередні власні розрахунки розрахунковий коефіцієнт транспортної забезпеченості Мамаївської територіальної громади з врахуванням залізничних шляхів становить 1,24 км /км², що також є доволі високим показником.

Отже, Мамаївська сільська об'єднана територіальна громада є практично передмістям м. Чернівці на лівому березі річки Прут, її територією прокладено основний заїзд до обласного центру. Населені пункти: смт Лужани, с. Мамаївці, с. Новий Киселів, с. Біла, с. Стрілецький Кут, с. Ревне, с. Бурдей, с. Коростувата, с. Драчинці, с. Нові Драчинці, с. Глиниця та с. Дубівці, які розташовані на міжнародній трасі E85 з Литви до Греції. Це дозволило на високому рівні розвинути придорожню інфраструктуру. Через село проходять залізнична і шосейна дороги, що сполучають обласний центр з містами Тернопіль, Івано-Франківськ та Львів. Це дозволяє потенційно розглядати населені пункти громади як вантажний транспортний термінал чи навіть хаб.

2.7. Економічний потенціал

Загальна кількість зареєстрованих суб'єктів господарювання на території Мамаївської територіальної громади – 1174 од., в тому числі:

- юридичних осіб 206 од., з них економічно активних (бюджетоутворюючих) 146 од.;
- фізичних осіб-підприємців 968 од., з них ведуть діяльність 832 од.

Основними виробничими підприємствами, які функціонують на території громади є наступні: Товариство з обмеженою відповідальністю «Дьолер Буковина», Товариство з обмеженою відповідальністю «Мак-Авто 1» та інші (див табл 2.1.)

Таблиця 2.1.
Виробничі підприємства

Підприємство, організація, установа	Вид діяльності (основний)
«Дьолер Буковина»	Продаж концентрованого яблучного соку (освітленого і неосвітленого)
«Мак-Авто 1»	Комп'ютерна діагностика та ремонт систем автомобіля, ремонт електроустаткування автомобіля, тощо
«Індик продукт»	Птахівництво
Фермерське господарство «УПГ_Інвест»	Яйця і м'ясо птиці
Приватне сільськогосподарське підприємство «Мамаївське»	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур

Таблиця 2.2. Підприємства сфери послуг

<i>назва</i>	<i>кількість</i>	<i>потужність/площа</i>
Торгові центри	-	
Магазини	83	
Аптеки	10	
Кіоски	1	
Ресторани	15	
Бари	4	
Кафе	-	
Ринки	-	
Станції техобслуговування автомобілів	10	
Автомійки	4	
АЗС	7	
Поштові послуги <i>(назва суб'єкта господарювання)</i>	Укрпошта Нова пошта MeestУкраїна	
Пункти ремонту побутової техніки	-	
Пункти ремонту взуття	1	
Пункти ремонту та пошиття одягу	1	
Салони краси	8	
Фотосалони	-	
Весільні салони	-	
Салони ритуальних послуг	2	
Сауни, лазні	3	
Цехи з обробки деревини	7	
Цехи з виготовлення продуктів харчування <i>(вказати види)</i>	Виготовлення сокових концентратів, Виготовлення м'ясо-ковбасних виробів	
Пекарні	1	
Кондитерські		

Таблиця 2.3. Спортивні, туристичні та рекреаційні підприємства та установи

<i>назва</i>	<i>кількість/потужність</i>	<i>місце розміщення, адреса</i>
Парки	3	Лужани, Глиниця, Дубівці
Зони відпочинку	-	
Стадіони	7	Мамаївці, Лужани, Дубівці, Глиниця, Драчинці, Стрілецький Кут, Біла
Спортивні майданчики	3	Мамаївці, Лужани, Дубівці
Інші спортивні споруди (назва)	Тенісний корт	Лужани
Басейни	-	
Дитячі майданчики	14	Мамаївці, Лужани, Дубівці, Глиниця
Культові споруди	7	Лужани, Драчинці, Стрілецький Кут
Пам'ятники	10	Мамаївці, Лужани, Дубівці, Глиниця, Драчинці, Стрілецький Кут
Пам'ятки історії	8	Мамаївці, Лужани, Дубівці, Глиниця, Драчинці, Стрілецький Кут
Природно-заповідні зони	-	
Туристично-розважальні комплекси	-	
Готелі	8	Мамаївці, Лужани, Дубівці
Бази відпочинку	1	Стрілецький Кут
Інші споруди туристичного призначення (назва)	-	
Туристичні агенції/філії/оператори (назва)	-	

2.8. Туристично-рекреаційний потенціал .

Цікавою є громада й для розвитку туризму. Зокрема, на її території розташована найстаріша на Буковині архаїчна Вознесенська церква, датована 1453-1455 роками, проте у 2006 році дослідники Львівського науково-дослідного інституту «Укрзахід-проектреставрація» під час реставрації виявили у церкві фреску, фрагменти якої датуються XIII століттям.

У Лужанах розташований дендропарк, який закладений в XIX ст. на берегах р. Совиця Ставчанська у східній частині смт Лужани навколо маєтку Андрія Ботушана, що зберігся до сьогоднішнього часу. Добре збереглася алея з катальп різних видів і різновидностей. Тут росте велика кількість екзотичних

дерев з Північної Америки, Японії, Кореї та Китаю. Парк добре доглянутий, використовується місцевими жителями як місце масового відпочину.

Також історичною спадщиною громади є Свято-Успенська церква 1775 року в с. Дубівці та Свято-Михайлівська церква 1880 року в с. Біла. Історичною спадщиною громади є унікальний Свято-Вознесенський храм початку 15 століття, костел Святого Яна з Дуклі- пам'ятник архітектури місцевого значення 19 століття, що розташовані в смт.Лужани, церква Іона Предтечі – дерев'яна споруда 18 століття в с. Мамаївці, Свято-Успенська церква 1775 року в с.Дубівці, Свято-Михайлівська церква 1880року в с.Біла

Уже другий рік українські туристичні агенції відкривають маршрут, який включає відвідування буковинського тюльпанового поля. Відтак, на поле їдуть туристи з усіх куточків України.

Висновки до розділу 2

При дослідженні інтегрального потенціалі Мамаївської територіальної громади ми аналізували місце розташування території, природно-ресурсний потенціал, демографічний потенціал, працересурсний потенціал, виробничий, транспортний, економічний, туристично-рекреаційний.

Кількість громад, що об'єдналися – 12. Площа об'єднаної територіальної громади становить 154,93 км.². За площею Мамаївська територіальна громада в межах Чернівецького адміністративного району займає 9 (з 31) позицію поступаючись Чернівецькій, Герцаївській, Новоселицькій, Ванчиковецькій, Юрковецькій, Кіцманській, Сторожинецькій та Красноільській громаді. Територія громади доволі компактна як за величиною так і за конфігурацією.

Відповідно, компонентна структура ПРП Кіцманського району загалом і в тому числі Мамаївської територіальної громади є такою: - земельні ресурси – 78,9%; водні ресурси – 7,2%; природно-рекреаційні – 6,5%; лісові – 4,6%; мінеральні ресурси – 1,5%; фауністичні – 1,3%.

Природний приріст в регіоні становить: -615 осіб, мінімальне значення: -9, максимальне - +13. Відповідно коефіцієнт природного приросту : -0,07 в регіоні. Мінімальний: -3,8, максимальний : +1,9. Відповідно показник стимулятора природного приросту становитиме 2,36. За трьома показниками він становитиме 0,92. В подальших дослідженнях його можна порівнювати з аналогічно розрахованими в інших територіальних громадах та здійснювати відповідну типізацію.

Складність оцінювання цього показника для Мамаївської територіальної громади полягає у недоступності інформації з податкової системи, тому є можливість здійснення фінансового потенціалу виключно через систему оцінки видаткової та дохідної частини бюджетів.

Розрахунковий коефіцієнт транспортної забезпеченості Мамаївської територіальної громади з врахуванням залізничних шляхів становить 1,24 км /км², що також є доволі високим показником.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ МАМАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Стратегічні напрями розвитку Мамаївської громади

SWOT-аналіз для Мамаївської територіальної громади полягає у визначенні сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, що впливають на розвиток ОТГ загалом, на рівень життя мешканців громади.

Як правило, з метою отримання якісного аналізу сильні і слабкі сторони трактують як внутрішні чинники, а можливості і ризики — як зовнішні чинники, які містяться у ближньому і дальньому оточенні громади.

Таблиця 3.1. Фактори SWOT Мамаївської територіальної громади

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Дорога до Карпат та Дністра, зручне транспортно-географічне розташування та сполучення громади. 2. Наявність природних ресурсів (річкових, ландшафтних, лісових, водних) та корисних копалин (будівельні), джерел мінеральної води 3. Значна історико-культурна спадщина, 4. Хороша сировинна база та сприятливі кліматичні умови для ведення с/г 5. Наявність значного трудового потенціалу 6. Сприятливі умови розвитку 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень промоції, недостатня поінформованість про регіон та його можливості 2. Відсутність комплексного підходу до розвитку окремих видів туризму, слабо розвинута туристична інфраструктура 3. Відсутність автентичності туристичних об'єктів, не використано історичне минуле 4. Погана демографічна ситуація, відтік населення з громади 5. Високий рівень тіньової економіки 6. Наявність інвестиційних документів дуже низької якості 7. Тенденція до засмічування

підприємництва (розвинута потужна деревообробна галузь, наявне форелеве господарство яке займається зарибленням водних артерій)	території громади (відсутність сортування сміття, наявність стихійних смттєзвалищ)
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Транспортно-логістичні можливості зі створення придорожньої інфраструктури, формування контейнерів та хабів 2. Продовження реформ в Україні сприятиме покращенню бізнес-клімату 3. Можливість міжмуніципальної співпраці з сусідніми громадами 4. Розвиток мистецьких центрів як один зі світових трендів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовження або замороження війни в Україні 2. Корупція 3. Економічна криза 4. Зниження рівня води в річках та ґрунтових водах призводить до загострення проблеми водопостачання у селах громади 5. Згорання реформ 6. Бідність населення, на фоні загальної існуючої ситуації в країні

Стратегічний план розвитку Мамаївської ОТГ 2018 – 2030 роки:

Створення та відкриття центру безпеки громадян.

Створення та відкриття ЦНАПу.

Реконструкція та відкриття музею в смт. Лужани.

Добудова актового залу в дитячій установі «Сонечко» в смт. Лужани.

Будівництво штучного футбольного поля в смт. Лужани

Реконструкція громадської будівлі під будинок дозвілля в смт. Лужани.

Будівництво трьох свердловин питної води в громаді.

Будівництво берегоукріплюючої дамби по р.Прут.

Будівництво асфальтно – бетонних доріг в громаді протяжністю.

Будівництво очисних споруд та реконструкція водонапірного колектора.

Будівництво 10 (десяти) автобусних зупинок.

Реконструкція національно – архітектурної пам'ятки Свято – Вознесенського храму.

Реконструкція амбулаторії сімейної практики та медицини в смт.Лужани.

Будівництво торгівельно – виробничої зони в смт. Лужани по вул. Центральній.

Будівництво та відкриття дитячої юнацької школи в смт. Лужани.

Реконструкція пам'ятки садово – паркового мистецтва парку «Лужанський» в смт. Лужани.

Відкриття рекреаційної зони «Сосни» в с. Мамаївці.

Будівництво амбулаторії сімейної практики та медицини в с.Мамаївці.

Реконструкція та відкриття музею в с. Мамаївці.

Будівництво критого басейну в с.Мамаївці.

Будівництво туристично – рекреаційної зони парку відпочинку в с. Мамаївці.

Будівництво аквапарку в с. Мамаївці.

Відкриття цеху по переробці м'яса в с. Мамаївці.

Реконструкція штучного поля в с. Мамаївці по вул. Кобилянській.

Будівництво торгівельно – виробничої зони в с. Мамаївці по вул. Шевченка.

Реконструкція та відкриття громадської будівлі в с. Новий Киселів.

Будівництво та капітальний ремонт велосипедно – пішохідних доріжок сполученням Лужани – Новий Киселів.

3.2. Посилення конкурентноспроможності Мамаївської громади

Важливою складовою оцінки інтегрального потенціалу території та пріоритетів економічної діяльності є аналіз поточного стану конкурентоспроможності. Це питання (підвищення конкурентоспроможності країн та регіонів) на сьогоднішній день є одним з головних рушіїв розвитку світової економіки. У ринковій економічній системі категорія конкурентоспроможності є однією з найважливіших, оскільки концентрує в собі

економічні, науково-технічні, організаційно-виробничі, управлінські та маркетингові можливості окремих суб'єктів господарювання та економіки країни в цілому.

Глобалізаційні тенденції та використання інноваційних методів розвитку економіки вимагають нового підходу до визначення значення регіонів для конкурентоспроможності країни в цілому та їх ролі в глобальній конкуренції за інновації та інвестиційний капітал. Ключовим фактором конкурентоспроможності є позиція регіону в країні та у світовій економіці, що зміщує фокус дослідження конкурентних переваг територій з міжнародного та національного рівня на регіональний та місцевий. Тому суспільно-географічна складова відіграє провідну роль у дослідженні конкурентоспроможності країн і регіонів у світовому господарстві.

Можна виділити кілька ключових характеристик, спільних для переважної більшості досліджень державної та регіональної конкурентоспроможності в Україні:

- основними рушійними силами конкурентоспроможності підприємств визнаються економічні суб'єкти (транснаціональні корпорації та їх філії, підприємства регіонального та національного значення, а також ті, що діють лише на місцевому рівні, часто в межах існуючих кластерів);

- визнається важлива роль держави у забезпеченні процесу підвищення конкурентоспроможності регіонів; вона розглядається як сукупність органів влади, установ та організацій, що впливають на створення необхідного законодавства (економічного, екологічного, трудового тощо).

- наголошується на необхідності створення регіональних кластерів та регіональних інноваційних систем як основи конкурентоспроможності національної економіки та економіки регіонів держави;

- вважається, що показник валового внутрішнього продукту є індикатором, який відображує рівень державної та регіональної конкурентоспроможності;
- недостатньо уваги приділяється впливу стану навколишнього природного середовища регіону на регіональну конкурентоспроможність, результатом чого є не завжди адекватна оцінка конкурентних позицій регіонів держави, яка не враховує реальні та потенційні негативні впливи забруднення навколишнього середовища на економічну та соціальну складові регіональної системи.

Порівняльний аналіз різних підходів до оцінки конкурентоспроможності регіону свідчить про відсутність єдності та узгодженості у визначенні поняття регіональної конкурентоспроможності та переважання аналізу окремих аспектів конкурентоспроможності над комплексними оцінками. Дослідження не ґрунтуються на єдиному розумінні поняття "регіон" і не охоплюють різні функції цього регіонального утворення: економічну, демографічну, соціальну, екологічну тощо. Основною метою конкурентоспроможності є високий рівень зайнятості та якості життя населення. Особливу увагу слід приділяти аналізу цілісного потенціалу регіону та ефективності використання його географічного розташування.

Конкурентоспроможність регіону в цілому є неподільним результатом конкурентоспроможності всіх елементів регіональної системи: соціальної, економічної, управлінської, інституційної, безпекової та екологічної підсистем регіону. Узагальнення методів, методик та підходів до оцінки регіональної конкурентоспроможності свідчить про необхідність розробки нових методів оцінки регіональної суспільно-географічної системи.

Суспільно-географічне дослідження інтегральної конкурентоспроможності регіону має включати визначення груп факторів,

вплив яких на регіональну конкурентоспроможність виражається у значеннях низки статистичних показників, згрупованих таким чином: економічні фактори (економічна ситуація, зовнішня економіка, малий бізнес), демографічні фактори, соціальні фактори (ринок праці, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, середня і вища освіта), інноваційні фактори, інфраструктурні фактори, екологічні фактори.

Слабкі місця та сильні сторони конкурентних позицій кожного з регіонів формуються також під впливом окремих показників. Показниками, незадовільні значення яких стримують зростання регіональної конкурентоспроможності Мамаївської територіальної громади, є:

висока частка збиткових підприємств, рентабельність операційної діяльності, витрати електроенергії, мала кількість спільних підприємств, мала кількість туристів, висока частка пенсіонерів, малий відсоток працівників з повною вищою освітою, низький показник зайнятості молоді, критичні значення показників стану здоров'я населення, висока частка соціальної допомоги в структурі населення регіону, малі значення показників лікарняної інфраструктури та високі показники обсягів забруднення атмосфери та скидання забруднених зворотних вод.

Висновки до 3 розділу

Перспективи розвитку Мамаївської територіальної громади здійснено за допомогою формування SWOT-аналізу. SWOT-аналіз допомагає оцінити її сильні та слабкі сторони, а також визначити можливості та загрози, з якими вона зіштовхнулася.

Зазвичай, розвиток територіальних громад залежить від багатьох факторів, таких як інфраструктура, економічні перспективи, соціальні послуги, освіта, туризм тощо. У плані заходів територіальної громади на наступні роки чітко бачимо спрямованість у подальшому розвитку: покращення логістичних шляхів транспортування продукції, посилення уваги щодо використання рекреаційного потенціалу території ОТГ, можливість розвитку транспортних центрів.

ВИСНОВКИ

1. При дослідженні інтегрального потенціалу території необхідно використовувати наступні географічні теорії:

- Теорія географічного детермінізму, що твердить про найкращі природні умови, які є визначальними у розвитку і геопросторовій організації суспільства. Саме такі наявні в помірній кліматичній зоні Європи, водночас, економічний детермінізм, що є певною протиположністю географічному доводить, що розвиток і геопросторова організація є більш залежних від економічних і демографічних чинників.

- Концепції посибілізму та пробабілізму розглядають суспільство що наділено певними здобутками культури і у взаємодії з природним довкіллям формує можливості для життєдіяльності людини (посибілізм) та, або підкреслює ймовірний, але не обов'язковий вплив довкілля на людську діяльність (пробабілізм) «вірогідність». Ці обидві концепції беззаперечно необхідно враховувати при формуванні інтегрального потенціалу території.

- Теорія центральних місць. В даному напрямі досліджень вони стосуються передусім закономірності розміщення населення, полягають у пошуках та обґрунтуванні певної регулярності у просторовій організації населення, соціальної сфери в тому числі сфери послуг в межах територіальної громади.

- Теорія полюсів зростання свідчить про твердження, що велике підприємство відіграє фундаментальну роль (є рушієм) у розвитку господарства населеного пункту і навколишньої території. Принагідно зазначимо, що для Мамаївської громади це необхідно розглядати з позиції впливу підприємств обласного центру - міста Чернівці та з іншого боку вже наявних на території громади підприємств харчової промисловості чи інших перспектив

2. Вихідними положеннями при дослідженні інтегрального потенціалу території та обґрунтуванні напрямів ефективного використання всіх видів ресурсів є наступні: 1) наявність природних ресурсів, корисних копалин, водних та, матеріальних і працересурсних, які становлять основні конкурентні переваги території, не є достатньою умовою для ефективної економічної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності виробництва; 2) все більшого значення набувають модернізація та інновації в економіці, включаючи освоєння та використання ресурсів, розвиток наукомістких виробництв, створення новітніх науково-технічних досягнень; 3) зростає роль географічного та економічного положення. Наше дослідження показало, що не всі складові інтегрального потенціалу мають однаковий вплив на соціально-економічний розвиток регіону. Методика оцінки інтегрального потенціалу та його складових, апробована на прикладі районів Київської області, показала, що вирішальну роль у розвитку регіону відіграють людський потенціал (демографічний, трудовий, екологічний), виробничі, фінансові, транспортні та земельні ресурси

3. При дослідженні інтегрального потенціалі Мамаївської територіальної громади ми здійснили аналіз основних складових інтегрального потенціалу, зокрема: місце розташування території, природно-ресурсний потенціал, демографічний потенціал, працересурсний потенціал, виробничий, транспортний, економічний, туристично-рекреаційний. Здійснити розрахунок окремих складових інтегрального потенціалу Мамаївської громади;

Кількість населених пунктів, що об'єдналися до Мамаївської територіальної ОТГ – 12, площа – 154,93 км². (9 місце в області). Територія громади доволі компактна як за величиною так і за конфігурацією.

Компонентна структура Мамаївської територіальної громади: земельні ресурси – 78,9%; водні ресурси – 7,2%; природно-рекреаційні – 6,5%; лісові – 4,6%; мінеральні ресурси – 1,5%; фауністичні – 1,3%.

Природний приріст в регіоні становить: -615 осіб, мінімальне значення: -9, максимальне - +13. Відповідно коефіцієнт природного приросту : -0,07 в регіоні. Мінімальний: -3,8, максимальний : +1,9. Відповідно показник стимулятора природного приросту становитиме 2,36.

Оцінювання фінансового потенціалу для Мамаївської територіальної громади є ускладненим та полягає у недоступності інформації з податкової системи, тому є можливість здійснення фінансового потенціалу виключно через систему оцінки видаткової та дохідної частини бюджетів.

Розрахунковий коефіцієнт транспортної забезпеченості Мамаївської територіальної громади з врахуванням залізничних шляхів становить 1,24 км /км², що також є доволі високим показником.

4. Проаналізовано стратегічні напрями розвитку Мамаївської територіальної громади та сформували SWOT –аналіз, де чітко візуалізуються сильні та слабкі сторони, можливості та загрози подальшого розвитку громади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богорад О.Д., Шевелєв О.М., Падалка В.М., Підмогильний В.М. Регіональна економіка. [Словник-довідник] / О.Д. Богорад. – К.: НДІ соц-екон. проблем міста, 2004. – 346 с.
2. Вовканич С.И., Семів Л.К. // Регіональна економіка. – 2007. – № 4. – С.7-19.
3. Україна у вимірі економіки знань / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: „Основа”. – 2006. – 592 с.
4. Власюк О.С., Пирожков С.І. Індекс людського розвитку: досвід України / Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 1995. – 85 с.
5. Гукалова І. В., Лісовський С.А., Маруняк Є.О., Руденко Л.Г., Рященко С.В. Якість життя населення: методичні особливості дослідження в різних країнах // Укр. геогр. ж. – № 4. – 2008. – С.28-33.
6. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація: Монографія / Інститут географії НАН України. – К., 2009. – 347с.
7. Горленко І.О. Суспільно–географічні чинники формування зовнішньої функції господарства України / Фундаментальні географічні дослідження (стан, проблеми, напрямки): Тези доповідей наук. конф. (Київ, 27–29 вересня 1994 р.) / [Гол. ред. Л.Г. Руденко]. – К.: Без видавця, 1994. – С. 52.].
8. Гукалова І.В. Із досвіду суспільно-географічних досліджень якості життя населення // Український географічний журнал. – 2005. – № 4 – С. 37-43.
9. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2006.- 308 с.
10. Гукалова І. В., Лісовський С.А., Маруняк Є.О., Руденко Л.Г., Рященко С.В. Якість життя населення: методичні особливості дослідження в різних країнах // Укр. геогр. ж. – № 4. – 2008. – С.28-33.

11. Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні основи дослідження / за ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 220 с.
12. Інтегральний потенціал території – теоретичні та практичні аспекти дослідження: монографія / Підгрушний Г.П., Нагірна В.П., Фашевський М.І. та ін.; Ін-т географії НАН України. – К., 2012. – 464 с.
13. Іщук С.І. Промислові комплекси України. Наукові основи територіальної організації.– К.: Вид Паливода А.В., 2003. – 248 с.
14. Конкурентоспроможність національної економіки / За ред. Б.С.Кваснюка. – К.: Фенікс, 2005. – 582 с.
15. Населення України – 2004. Регіональні аспекти демографічного розвитку. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2004. – 342 с.
16. Пістун М.Д., Мельничук А.Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 286 с.
17. Регіони України: проблеми і пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За ред. З.С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498с.
18. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. - Львів: Світ, 1993.– 237с.
19. Руденко В.П. Вартісна оцінка природно-ресурсного потенціалу України в сучасних умовах суспільного розвитку // Укр. геогр. ж. – № 4. – 2009. – С. 25-27.
20. Семенов В.Ф., Олійник В.Д. Демографічна ситуація та соціально-економічний розвиток субрегіонів Одеської області // Укр. геогр. ж. – № 2. – 2008. – С.56-61

21. Статистичний щорічник Чернівецької області. Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2021. – Чернівці. 464 с.
22. Стефанишин О.В. Людський потенціал економіки України: Монографія. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. - 315 с.
23. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
24. Територіальна структура господарства і розселення населення в Україні / [За ред. В.П. Нагірної]. – К.: Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. –280 с.
25. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у ХХ ст. (Географічний аспект) / За ред. чл.-кор. НАНУ Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320 с.
26. Чернівецька область. Топографічна карта ДНВП «Картографія» 2002 р.
27. Юхновський І., Лобода Г. Ціна землі // Урядовий кур'єр. – 2002. – 11 червня. – № 105.– С. 7.
28. Мамаївська територіальна громада : <https://mamaivska-gromada.gov.ua/>